

Paládi József

Elhamvadt remények

Paládi József

Elhamvadt remények

Regény

Magánkiadás

Budapest, 2024

ISBN 978-615-6102-24-9

*De jó, ha elszállt minden álmunk,
Ha nem tudunk senkit szeretni,
Ha érzéketlen kővé váltunk,
Ha nincs reményünk s nincs több álmunk.*

(Ady Endre: Fuimus.)

1. Az élet elrontása

1956-ban a Mars nagyon közel járt a földhöz, s egyre vörösebb lett.

Az öregek azt mondták, háború lesz megint. Háború nem lett, ám az év elején földrengés és jeges árvíz pusztított az országban, majd a Szovjetunió Kommunista Pártjának februári,

XX. kongresszusa után jött a politikai földrengés. A zárt ülésen Nyikita Hruscsov főtitkár feltárta Sztálin bűneit, a törvénysértéseket, elítélte a személyi kultuszt. Rákosi Mátyást leváltották a magyar kommunista párt éléről, s az utódja Gerő Ernő lett.

Kóródi Miklós hallotta a rádióban a híreket, de nem törődött ezekkel az eseményekkel. Szorgalmasan tanult. Színjeles eredménnyel akarta befejezni a nyolcadik osztályt, mert attól függ, hogy tovább tanulhat-e, vagy sem? Irodalomból, történelemből, alkotmánytanból, egészségtanból, zenetörténetből és rajzból kitűnő volt. A történelmi évszámok, események már az órán, a tanár előadásakor megragadtak a fejében. Jó volt a sportban is, szép eredményeket ért el futásban és magasugrásban. A salakpályán tartott MHK-próbán nyújtott teljesítményéért aranyjelvényt kapott.

Az osztályfőnöke javasolta, hogy menjen gimnáziumba, de az apja nem akarta. A tanár kiment hozzájuk családlátogatásra.

- A gimnáziumi érettségivel nem megy semmire – mondta Ferenc. – Jobb lenne, ha valamilyen szakmát választana. Az ipari tanuló iskola csak két éves, utána már dolgozhatna, pénzt kereshetne, szépen élhetne, házat építhetne.

A tanár hosszasan gyözködte Ferencet, s az végül beleegyezett a továbbtanulásba. Olvasta a pályaválasztási füzetben, hogy van egy erdészeti technikum Sopronban. Ha már annyira tanulni akar a fiú, oda kellene járnia. Ha erdész lesz, kap egy szép házat, s amikor ő nyugdíjba megy, odaköltöznek hozzá az erdei lakba. Miklós megrettent ettől a gondolattól. Szívesebben ment volna Egerbe, mert az közelebb

van, gyakrabban hazalátogathatna. De az apja azt mondta, borászati technikumba nem mehet, mert részeges lesz, s elzülrik.

A pályaválasztásban az volt a döntő, hogy Miklós apja nagyon szerette az erdőt, a természetet. Sokszor járt gombászni, néha beállt a vadászokhoz hajtónak. Egyszer egy róka tetemével tért haza. Az állat a fagy elől bebújt egy bokorba, s szinte megdermedt. Ferenc észrevette, s a kezében lévő husággal agyonverte. Otthon kiterítette a konyha kövére, s a bundájából kezdtek előbújni a bolhák. Ezeket gyorsan eltaposták, a rókát kivitték az udvarra a téli fagyba. Aztán Ferenc elvitte egy emberhez, aki megnyúzta, a bundáját kikészítette. Gizi, kirakta dísznek az ágy végébe.

Ferenc nem törődött azzal, hogy a fia mit szeretne, s hogy elrontja az életét.

Elküldték a jelentkezési lapot az iskolának, s hamarosan megjött az értesítés, hogy mikor lesz a felvételi vizsga és beiratkozás.

Szabad idejében Miklós a Zója és Sura című szovjet ifjúsági regényt olvasta. Zója a nagy honvédő háború legendás hősnője volt. A komszomolista lány önként jelentkezett frontszolgálatra. A kiképzés után beosztották egy felderítő-diverzáns csoportba, s átdobták a megszállt területre. Sztálin parancsa az volt, hogy a németeket ki kell űzni a harminc fokos fagyba, ezért a hátszágban minden települést porig kell égetni. Zója egy Moszkva közeli faluban felgyújtott három parasztházat. A németek elfogták, megkínózták, s felakasztották, nyakában a táblával: Gyűjtogató. A háború után kitüntették a „Szovjetunió hőse” címmel, s az önfeláldozás példaképe lett.

Miklós hozzákezdett egy regény írásához a szovjet könyv mintájára. Az utcabeli jó fiúk és rossz fiúk küzdelméről szólt volna, de két oldalnál nem jutott tovább.

Egy vonalas füzetbe kis történeteket, vicceket jegyzett fel. Az egyikben leírta, mit mesélt az apja a gyárban dolgozó „elmaradott” falusiakról, és a disznósdiakról. Egy ember úgy berúgott, hogy nem tudott megállni a lábán. A barátja odakötötte a nadrágszíjával a villanyoszlophoz, hogy el ne essen. Amikor a férfi józanodni kezdett, s rájött, hogy mozdulni sem tud, elkezdett kiabálni:

- Segítség! Megfogott az áram.

Miklós állán és az orra alatt már legénytoll pelyhedzett. Vett egy olcsó műanyag borotvát és egy Vörös Csillag zsilettet, s csak úgy, szárazon lenyiszálta arcáról a hosszú, vékony, ritkás szőrszálakat. Könnyen ment, nem is gondolta, hogy ilyen egyszerű a borotválkozás. Később, ahogy az apjától látta, pamaccsal habot kent az arcára, aztán kezdte a „lehúzást” a zsilettel. A keze egyre gyorsabban, magabiztosabban járt. Oda volt készítve egy rúd timsó, ha véletlenül megvágna magát, az gyorsan elállítaná a vérzést. De nem történt baleset.

Szombaton elment a kultúrházba, hogy találkozzon egykori iskolatársaival, barátaival.

A zsebtükörben, amelyet még a tavalyi búcsún vett, megnézte a frizuráját, s hogy látszik-e még a reggel kinyomott pattanás helye? A haját hátra fésülte, hogy idősebbnek lássék. Felvette a ballagásra kapott kétsoros öltönyét, a nyakába bordó nyakkendőt kötött, beletűzte az aranyszínű nyakkendőút, s egy csepp kölnivel illatosította magát.

Leült egy asztalhoz, ivott egy pohár málnaszörpöt, s utána bement a táncterembe, ahol a fiatal párok összebújva lépegettek a zene ütemére. Volt ott néhány divatmajmoló jampec is, akiknek a nyakkendőjére pálmafák és meztelen nők voltak festve. Vastag, szivacsstalpú cipőt, és divatos, világoskék, bő zakót viseltek. Vadul pörögtek, forogtak a parketten.

Miklós felkért egy lányt, s igyekezett úgy viselkedni, mint a nagy fiúk, de bátoratlan volt az udvarláshoz... Most volt először bálban, jól érezte magát, s csak késő este ment haza.

A nyár elején Miklós az apjával együtt elutazott Sopronba a technikum felvételi vizsgájára.

A Keleti pályaudvaron sokat kellett várni a csatlakozásra. Elsétáltak a Rákóczi úton a nagykörútig, s látták a szétlőtt, kiégett, romos házakat. Győrben át kellett szállni egy kis motorvonatra. Két géppisztolyos határőr végigment a vonaton, ellenőrizték a határsávba beutazókat. Akiknek nem ott volt az állandó lakásuk,

beutazási engedélyt kellett kiváltaniuk a lakóhely szerinti rendőrségen. Miklósék odaadták a személyi igazolványukat és a beutazási engedélyt.

Egy nagy kanyar után feltűntek Sopron házai, s a vonat befutott az állomásra. Lekászálódtak a vonatról, és megkeresték a technikum épületét. A felvételi vizsgát az egyik emeleti osztályteremben tartották. Matematikából és irodalomból kellett dolgozatot írni, s a szóbeli vizsgán néhány kérdésre válaszolni.

Utána megnézték a Tűztornyot, s a hűségkapu fölött a feliratot: Civitas fidelissima – A leghűségesebb város. Olvasták az útikönyvben, hogy a trianoni békeszerződés után, 1921. decemberében Sopron és környékének lakossága népszavazáson döntötte el, hogy a város Magyarországhoz tartozzon, s ne csatolják Ausztriához. Az országgyűlés a népszavazás emlékére ezzel a címmel ruházta fel Sopront.

Beültek egy kis étterembe ebédelni. Szalontüdőt rendeltek, mert olyat még sosem ettek, s olcsó volt. Miklós málnaszörpöt ivott, apja egy pohár sört.

Hazautaztak, s várták a technikum értesítését. Néhány nap múlva megérkezett, s azt írták, hogy Miklóst felvették, de „helyhiány” miatt csak a következő tanévben, 1957 őszén kezdheti meg tanulmányait. Addig végezzen gyakorlati munkát a helyi erdészetnél.

Miklós az apjával együtt bement az erdészet irodájába, s a vezetőnek megmutatták az iskola értesítését. Nyomban megkötötték a szerződést. A havi fizetése 890 forint lesz, kap egy hold illetményföldet, s két szekér tűzifát, de ki kell járnia az erdőre dolgozni.

Miklós reggel beöltözött a zöld munkaruhába, amelyet az apja hozott a vasgyárból, felhúzta a durva disznóbőr bakancsot, és ment munkába. Ebédre vitt magával két szelet zsíros kenyeret, s a kulacsban tejeskávét. Felbaktatott a hosszú szerpentin a kiskapudi vasútállomáshoz,

Megvárta a közeli faluból, Sátárol érkező fiúkat, s elindultak „tűzvédő sávot” készíteni. A sáv a vasúti töltéstől húsz-harminc méternyire futott hegyen-völgyön át. Meleg, száraz időben a mozdonyból kipattanó szikra, vagy a vonatból kidobott,

parázsló cigarettavég néha lángra lobbantotta a sínek mellett az avart, de a tűz közeli felkapált földön nem tudott átterjedni az erdőre.

Micu, a legidősebb, tizenhét éves fiú volt a brigádvezető. Nyújtott, hosszú lépésekkel kimérte mindenkinek a húsz méter hosszú szakaszokat. Ezt négy méteres szélességben meg kellett tisztítani a növényektől, korhadó avartól. Csákánnyal, baltával, kapával irtották a gázt. Igyekezni kellett, mert teljesítmény-bérben dolgoztak.

Miklós a következő héten Pistával, az erdészet kocsisával kiment a Ladány völgybe, megforgatták a lekaszált, földön heverő fűvet, s amikor megszáradt, behordták a faluvégi erdészházhoz. A szekérről felrakták az istálló fölött lévő szénapadlásra. Miklós állt a padlásajtóban, a kocsis felnyújtott villájával a szekérről egy-egy nyaláb szénát, s a fiú behordta a belső térbe. Sok port kellett beszívnia, végül már fuldoklott.

A jutalma az volt, hogy felülhetett a Matyi ló hátára.

Pista elmagyarázta, hogy mit kell tennie. A bakancsát bedugta a kengyelbe, jobb lábát átlendítette a ló háta fölé, s leült a nyeregben. Miután kényelmesen elhelyezkedett, Pista a kantárszárat fogva körbe vezette a lovat a tágas udvaron. Miklós hamar megszokta a lovaglást, s utána segítség nélkül tett néhány kört.

Az udvar közepén gémeskút volt, Miklós felhúzott két vödör vizet, kiöntötte a vályúba, megitta a lovat, megpaskolta a nyakát. Másnap kilovagolt a kiskapudi állomásra. Lazára engedte a kantárszárat, s a köves országút szélén poroszkált, majd az erdei úton ment. A ló patája alatt recsegték a száraz ágak.

Harmadnap elment a Ladány völgybe, aztán a szüleihez, majd Kóródi nagymamához.

A vasútállomásnál a sötét aluljáró vezetett át a vágányok alatt. Miklós nem szállt le a nyeregből. Ahogy a ló lépdelt a szűk, sötét aluljáró betonján, patkóinak csattogása hosszasan visszhangzott. Miklós a lovon ülve ment fel a lépcsőn az állomáshoz, s nagy riadalmat keltett az ott várakozók között. Kóródi nagymama nagyon megörült a látogatásnak. Előkeresett a ruhás ládából egy régi düftin

lovaglónadrágot, sötétzöld zekét, kalapot, s odaadta Miklósnak, használja egészséggel.

Egy hónap után Miklós megkapta az első fizetését. Otthon büszkén mutatta az anyjának. Az rögtön elvette tőle, megköpködte, mondván, „anyád-apád idejőjjön”, s elrakta. Miklós csak húsz forint zsebpénzt kapott, hiszen nincs szüksége semmire, megvan mindene. Ha kell neki valami, majd a szülei megveszik.

A nyár végén „jelölést” végeztek a Nagy völgyben. Piros olajfestékekkel egy pontot tettek annak a fának a törzsére, amelyikre nincs szükség. Ennek alapján folyik majd a „gyérítés”. A favágók a festékekkel megjelölt, a satnya, rossz növésű fákat kidöntik, a törzsekről fejszével lecsapják a vékony ágakat, s fűrészszel méteres darabokra szabdalják, majd sarangokba rakják. Ezeket az erdészet eladta tűzifának.

Ezután a Hajagosban, és a Ladány völgyben egy cserjés „tisztítását” végezték a Nagyvisnyóról ide vonatozó favágók. Miklós is vágta a fát, s ő volt a vízfordó is. Délben vízért ment a közeli forráshoz. Útközben látta a szénbánya bejáratát. A csilléket csikos ruhás rabok tolták ki a szürke meddő kőzettel a hányó végéig, s ott kiborították. Az örök árgus szemmel figyelték minden mozdulatukat. Miklóst megrendítette a látvány. Vajon mit követtek el ezek az emberek? Gyilkoltak? Raboltak? Vagy politikai elítéltek? Nagy szájuk volt, s szidták a rendszert?

Szeptember elején reggelente a gyerekek iskolába mentek. Miklós pedig dolgozni. Haragudott a szüleire, amiért kicsapták az erdőre. Érezte, hogy sokat felejtett, lassan elbutul. Ezért vitt magával egy könyvet, kockás füzetet és ceruzát. Ha tehetne, leült egy fatönkre, s írt, olvasott, s gyakorolta az összeadást, kivonást, szorzást, osztást.

A hónap végén a falevelek már színesedtek, sárgultak. A kertből édes illatok áradtak, érett a körte, a szilva. Ferenc felszedte a földről a lehullott termést, hogy pálinkát főzzön belőle. Megmosta a gyümölcsöt, bedobálta egy tízliteres edénybe, s lezárta, hadd érjen össze a sűrű cefre. Utána a nyári konyhában nekiállt a pálinkafőzésnek. Vigyázni kellett, nehogy megérezzék az arra járók, s feljelentse

valaki... Ezután reggelente felhajtott egy-egy kupica pálinkát. Bizsergett a torka, az agya kitisztult, ingerültsége elillant, felhőtlen nyugalom ömlött el benne.

Jött az ősz, s Miklós combközépig érő viharkabátot, vastag bakancsot, s a nagyanyjától kapott hosszú, meleg nadrágot, széles karimájú, zöld kalapot viselt. A szalagjába színes Mátyás-madár tollakat tűzött, a jobb vállát barna erdésztaška húzta. Most már biciklivel járt dolgozni. Miután a szerpentineen felhajtott Kiskapudra, a kerékpárt Galambos bácsi, az állomásfőnök kertjében hagyta, s gyalog ment tovább.

A hét végén otthon olvasgatta a Fiúk évkönyvét, A kőszívű ember fiait, majd Mikszáth Kálmán könyveit. Nagyon szerette a nagy palóc író regényeit. A szülei megvették a „Kultúra Világa” ismeretterjesztő sorozat öt kötetét, s olykor azokat lapozta. Esténként a rádiót hallgatta.

Így tudta meg, hogy október 6-án a Fiumei úti temetőben újra temették Rajk Lászlót és három társát. Rajkot az államvédelmi hatóság 1949 júniusában kémkedés ürügyével őrizetbe vette, s szeptemberben volt a tárgyalása. A haza, a nép ellenségeiként kivégezték őket. Rákosi Mátyás a budapesti pártaktíván elmondta, hogy sok álmatlan éjszakájába került, amíg a végrehajtás terve alakot öltött. Ő adta ki az utasításokat, ő szerkesztette a vádiratot, különrepülőn Moszkvába vitte jóváhagyatni, s ő hozta meg az ítéletet. A tárgyalás közben is utasításokat adott a bírónak.

Október 23-án, kedden reggel a rádióban bejelentették, hogy felvonulás lesz, majd délben azt, hogy a belügyminisztérium nem engedélyez nyilvános utcai gyűléseket, felvonulásokat. Délután feloldották a gyülekezési tilalmat. A szép, napsütéses időben nagy tömeg vonult a Bem szoborhoz, s innen a kétszázezernyi tüntető szürkületkor a Parlament elé ment. Nagy Imre korábbi kormányfőt akarták hallani. Nagy este kilenckor kiállt az erkélyre, s az 1953-ban megkezdett reformok folytatását ígérte.

A tömeg nem elégedett meg ezzel. A rádióhoz mentek, hogy beolvastassák követelésüket.

Este nyolc órakor közvetítették Gerő Ernő pártvezér agresszív, gyűlölködő beszédét. Azt mondta, a párt vezetését ez a tüntetés sem ingatja meg, s telefonon kérte Hruscsovtól a szovjet csapatok beavatkozását. Ellenforradalomnak nevezte a tüntetést, fasiszta csőcseléknek a rádió elé vonult tüntetőket.

A Gerő-beszéd olaj volt a tűzre. A tüntetők megostromolták a rádió épületét, s egész éjjel tartott a harc. A hajnali órákban elfoglalták, s átkutatták az irodákat. Az adást a Parlamentből folytatták.

Rákosi Mátyást, az egykori kommunista pártfőtitkárt, aki egy Moszkva környéki, a felső vezetők számára fenntartott szanatóriumban üdült, október 23-án este behívták a szovjet pártelnökség ülésére. Közölték vele, hogy Budapesten ezrek tüntetnek a párt és a kormány ellen. A Pesten élő nővéreit és sógorait a felkelők letartóztatták, s teherautón bevitték a Fő utcai börtönbe. Útközben a tömegnek mutogatták őket, mint a cirkuszosok a majmokat.

Felmerült annak lehetősége, hogy a Moszkvában élő magyar kommunistákat, Rákosival együtt hazavinnék, s a politikai harcot ők vezetnék.

Erről Rákosit bűnei miatt hamar lemondtak. Uralkodása alatt koncepciók pereiben kétszáz embert kivégeztek, negyven ezret rendőri őrizetben tartottak, és internáltak, 13 ezret kitelepítettek. Háromszázezer földbirtokost, gyárost, katonatisztet, módos gazdát, állami alkalmazottat elűztek otthonukból.

Hruscsov elmondta Rákosinak, hogy Budapesten ellenkormányt fognak alakítani, s ez majd a Szovjetunióhoz fordul segítségért. Rákosi Münnich Ferencet ajánlotta kormányfőnek. Hruscsov elfogadta a javaslatot, ám november 3-án, amikor Tito jugoszláv elnökkel tárgyalt, s az Kádárt javasolta, Hruscsov beleegyezett.

Október 24-én reggel, mielőtt Miklós munkába indult volna, a Kossuth rádióban felolvasták a kormány közleményét:

„Fasiszta, reakciós elemek fegyveres támadást intéztek középületeink ellen, és megtámadták karhatalmi alakulatainkat. A rend helyreállításának érdekében további intézkedésig tilos minden gyülekezés, csoportosulás és felvonulás. A karhatalmi

szervek utasítást kaptak arra, hogy a rendelet megszegőivel szemben a törvény teljes szigorával lépjenek fel.”

Felszólították a lakosságot, hogy kilenc óráig ne menjenek ki az utcára. Aztán bemondták, hogy a kommunista párt Központi Vezetőségének hajnalig tartó ülésén átalakították a pártszerveket, s Nagy Imre lett a miniszterelnök. Nem sokkal később beolvasták a statáriumról szóló rendeletet, s azt, hogy a rend helyreállításában részt vesznek a szovjet alakulatok is.

Miklóst a szülei nem engedték ki az erdőre.

Ezután az erdészet irodájában dolgozott. Naphosszat csak üldögélt a nagy, barna íróasztal mellett, írt néhány sort a „Gyakorlati napló”-ba, amelyet a technikumi utasítás szerint egész évben kellett vezetni. Máskor ceruzát hegyezett, elvégzett egy-két összeadást, kivonást, amit rábíztak. Sokszor csak bámult ki az ablakon.

Egyik délután bement az irodába Lajos bácsi, Miklós főnöke. Kerületvezető erdész volt, most is járta a rábízott területet. Elhívta Miklóst a közeli kocsmába borozni. Kikért a pultnál két pohár rizlinget, s aztán leültek egy asztalhoz, beszélgettek. Az öreg úgy hallotta, a forradalmárok bujdosó ÁVH-sokat üldöznek a hegyekben, s időnként lövések hallatszanak. De őt nem érdekli, nem fél, ha rátámadnának, akárkit lelőne a sörétes puskájával. Azután kifejtette, hogy erőskezü király kellene most is, mint amilyen Mátyás király volt, az rendet csinálna az országban. Akkor Miklós is nyugodtan kijárhatna az erdőre.

Estefelé Miklós a nagyszüleihez ment, s útközben találkozott Kozák Erikával, egykori osztálytársával. Tetszett neki a lány. Két hosszú, fekete copfja volt, mélytüzű, sötét szeme. Megálltak beszélgetni, de csak iskolai dolgokról, a tanárokról, könyvekről esett szó. Másnap délután elment hozzájuk, el akarta hívni moziba. A kis családi házból a lány anyja jött ki a kapuhoz, s barátságatlanul elutasította a kérést. Mondta, hogy Erika nem szokott moziba járni, ő nem engedi.

Egy október végi napon Miklóst elküldte az anyja a vasgyár főkapuja mellett lévő nagy élelmiszerüzletbe, mert a közeli kis boltban nem lehetett kenyéret kapni. Az új kenyérgyárat az előző évben adták át, de a kenyérellátás nem sokat javult. Sokszor

csak délután érkezett kenyér a boltokba, mert a gyárban csak reggel ötkor kezdődött a műszak, s nem győztek eleget sütni.

Amikor a fiú kijött a boltból, a tér már megtelt emberekkel. Azt nézték, hogy a Magyar-Szovjet Barátság Háza közelében három ávost lábuknál fogva felakasztottak egy gesztenyefára, s néhány vérszomjas férfi késsel szurkálta őket, amíg el nem szállt belőlük az élet.

Miklós egy lovas kocsi platójáról végignézte az akasztást, s nem érzett megrendülést, hiszen Petőfi is azt írta: Akasszátok fel a királyokat. S ezek itt kiskirályok voltak.

A gyárban akkor ért véget a délelőtti műszak, s a jöttek ki a munkások, köztük Miklós apja is. Meglátta a Miklóst, s rákiáltott:

- Gyerünk haza!

Otthon elmondta, hogy nem lett volna szabad felakasztani azokat az embereket. A bíróságnak kell döntenie minden ember sorsáról. És nem is ávósok voltak, hanem ügyészek és a bíró.

A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének október 25-i ülésén Gerő Ernőt leváltották az első titkári tisztségből, s a helyére Kádár János került. Október utolsó napján megszűnt az MDP, s Kádár vezetésével megalakult az utódja, a Magyar Szocialista Munkáspárt. Ezt Kádár a rádióban jelentette be.

November elsején - késő este - Kádár János és Münnich Ferenc belügyminiszter elhagyta Nagy Imre kormányát, és a Parlament épületét, s a szovjet nagykövetségre mentek, és segítséget kértek a rend helyreállításához. Az oroszok a tököli repülőtérrre, majd Moszkvába vitték őket. November 2-3-án ott tárgyaltak. A kormányt ott állították össze az oroszok.

A tagok névsorát Hruscsov 1956. november 3-án ismertette Kádárékkal. Münnich Ferenc a fegyveres erők minisztere lett.

Kádárnak azt mondták, hogy vállalja el a rendcsinálást, s ő vállalta. Utána az ungvári rádióban elmondattak vele egy beszédet, amely úgy hangzott, mintha itthon beszélne. Aztán Szolnokra vitték. Innen sugározták a Kossuth rádió műsorát, s a

közvetítésben szovjet mozgó katonai adók is segítettek. A stúdióban géppisztolyos orosz katonák álltak a bemondó nő mellett, aki egyszer zavarában azt mondta: „Kossuth rádió, Szolnok”.

Lejátszották az Ungváron felvett Kádár-beszédet, majd a „Szöktetés a szerájból” című operából Osmin áriáját:

*Ó, az lesz a kéjes óra,
Majd ha áll az akasztófa,
És a gége megszorul,
Jaj, be jó lesz, jaj, be szép lesz...*

November 4-én, vasárnap a szovjet csapatok általános támadást indítottak a magyar nép ellen. Ágyúkkal és tankokkal kezdték lőni Budapestet, s tankjaik előzönlöttek az országot. A magyar honvédség utasítást kapott, hogy ne használják fegyvereiket a túlerővel szemben. Az Országház őrsége fehér zászlóval fogadta az oroszokat.

Nagy Imre miniszterelnök a Parlament épületében töltötte az éjszakát. Felébresztették, és tájékoztatták a helyzetről. Utána a rövid rádióbeszédben közölte:

- Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével.

Valójában a magyar csapatok nem „álltak harcban”, s a kormány sem volt a helyén.

Hat óra előtt már hallható volt a fegyverropogás, az ágyútűz, s a Szabad Kossuth Rádió hamarosan elhallgatott.

A forradalmat vérbe fojtották, ezzel Magyarország sorsa megpecsételődött.

Dél tájban a Kossuth rádióban közölték, hogy Kádár János megalakította a „Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt”. A kormány tagjai közül többen a rádióból

tudták meg, hogy miniszterré avansáltak, mint Babics Antal, a világhírű urológus, akit egészségügyi miniszterként említettek, bár soha egy percig sem ült a miniszteri székekben. A professzor évtizedekkel később, amikor Miklós interjút készített vele, elmesélte minisztersége történetét.

A kormány tagjainak nevéből - Kádár, Apró, Dögei - viccet csináltak az emberek. Így mondták: – Kádár apró dögei.

Kóródiék este meghallgatták a Szabad Európa Rádiót.

Állandóan zavarták az állomást, sokáig csak fejfájdító recsegő, sípoló hangok hallatszottak.

Aztán hallották, hogy Mindszenty József hercegprímás, a katolikus egyház vezetője az amerikai követségen van. November 4-én az Országház pincéjében volt, s az orosz tankok között – reverendáját a kabátja alá felhúzza -, egy pappal együtt a Parlamentből a szemközti lévő amerikai nagykövetségre sietett. A nagykövet melegen fogadta. Eközben az oroszok ágyúkat vontattak a térre, s csöveiket fenyegetően a követségre irányították.

Mindszentyék a földszinten várakoztak, aztán lementek a légoltalmi pincébe. Fél óra múlva megjött Eisenhower amerikai elnök engedélye a befogadáshoz. Mindszenty táviratban köszönetet mondott az elnöknek. Délben szentmisét tartott a követségen, s a vele tartó pap ministrált. Nem volt feszület, miseruha, ostya, kehely, csak házikenyér és bor, pezsgős pohár. A bíboros délután sajtókonferenciát tartott a földszinten a külföldi tudósítóknak. Később vasárnap és az ünnepeken misézett a követség titkárai és családtagjaik előtt, akik nem is voltak katolikusok.

Kádárt november 7-én egy tankban kormányfőként a Parlamentbe szállították az oroszok.

Akkor a rádióban még büntetlenséget ígért a felkelőknek, s azt mondta:

- Egyetlen dolgozónak sem lehet bántódása amiatt, mert az október 23-án kezdődött tömegmegmozdulásokban részt vett. A szovjet és a magyar kormány abban a percben és olyan mértékben, ahogy lehetővé válik, kivonja Budapest, majd az egész ország területéről a szovjet csapatokat.

Nem sokkal később kijelentette, hogy ellenforradalmi erők garázdálkodnak, gyilkolnak, és rabolnak az országban és attól lehet félni, felülkerekednek.

- Magyarok, testvérek, hazafiak, katonák, polgárok! Véget kell vetnünk az ellenforradalmi elemek garázdálkodásának! Ütött a cselekvés órája!

Azután arról beszélt, hogy „fasiszta ellenforradalom” volt az országban, horthysták, csendőrök aktivizálódtak, „akik vették maguknak a bátorságot és disznóságokat csináltak”, s ez ellen kellett fellépniük. „Körmenetben kell őket bíróság elé állítani, halálra ítélni és kivégezni”.

Elkezdődött a megtorlások korszaka. Az utcákon megjelentek az új hatalom plakátjai:

„Éljen a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány.”

“Te! Sötétben bujkáló rémhírterjesztő ellenforradalmár, reszkess!”

Miklósnak elárulta a barátja, Kormos Gyuszi, hogy esténként kimegy az utcára, s letépi a Kádár-kormány plakátjait. Kormos ipari tanuló volt, szobafestőnek készült. A kerítésekre, oszlopokra rajzszeeggel kitűzte a saját, nagy betűkkel írt röplapjait, s krétával itt is, ott is odaírta a falakra és a kerítésekre:

- Márciusban Újra Kezdjük!

Aztán csak azt: M.U.K.

Sokan bíztak még abban, hogy az ENSZ elítéli a Szovjetuniót a barbár támadás miatt, s kipurcsolja az oroszokat az országból. De ez csak álom volt.

November közepén, egy ködös, sötét reggelen Kóródiék konyhaszekrényében összekoccantak a poharak, csörömpöltek az edények.

- Mi ez? – kérdezte Miklós. - Földrengés?

- Orosz tankok – mondta az apja.

A harcokcsik lánctalpai már ott csikorogtak a kertjük végében a köves úton. Miután a tankok bevonultak a gyárvárosba, felsorakoztak a vasgyár főkapuja és a kohósi kapu között. A szovjet parancsnok tárgyalt a munkástanács vezetőivel. Meggyőződött róla, hogy itt rend és nyugalom van, s elmentek. Ám néhány nap múlva visszatértek.

Az oroszok nyomában ponyvás teherautókon érkeztek az állig felfegyverzett karhatalmisták.

Pufajkát, orosz mintára gyártott szürke vattakabátot és prémsapkát viseltek. A vállukon dobtáras géppisztoly, derékszíjukon gumibot lógott. A munkások „Kádár-huszárok”-nak nevezték őket, a gumibotot pedig „Kádár-kolbász”-nak.

A különítmény parancsnoka Vágó Balázs, a vasgár pártbizottságának egykori szervező titkára volt. Most ő maga kérte, hogy ide jöhessen, mert jól ismer mindenkit, s majd kitöri a nyakát egy-két régi rosszakarójának.

A pufajkások elfoglalták a régi ÁVH-s laktanyát, berendezkedtek, és rögtön gyülekezési- és kijárási tilalmat rendeltek el. Másnap jelentkezett Vágónál Kónya Benjámín alezredes, a település egykori ÁVH-s parancsnoka. Égett a bosszúvágytól. Megszervezte a „forradalmi karhatalom”-nak nevezett helyi fegyveres csoportot. Tagjai egykori ávosok, BM-dolgozók, pártmunkások voltak, akik pufajkába bújtak, és a városban járőröztek. Az volt a feladatuk, hogy felkutassák és összeszedjék rejtőzködő „ellenforradalmárokat”. Megteltek az ÁVH régi pincéi elfogott nemzetőrökkel, s ütötték-verték őket. Egy fiatalemberrel éjjel az utcán végeztek. Reggel vérbe fagyva találták meg a munkába igyekvők.

Letartóztatták a nemzetőrség parancsnokát és a helyettesét. Igyekeztek elkapni az éjszakai kijárási tilalom megszegőit is. Igazoltattak és lefogtak egy fiatalembert, aki forradalom alatt szerzett fegyverekkel a Bükkbe indult, hogy társaival majd onnan folytassák a harcot. A statáriális bíróság halálra ítélte, s még aznap kivégezték.

A pufajkások elfogták Mészáros Béla brigádvezetőt és Babik Elemért, akik Sztálin halála után a sztrájkot szervezték a durvahengerműben. Akkor súlyos börtönbüntetésre ítélték őket, de a forradalom napjaiban kiszabadultak, és részt vettek a harcokban.

Bevitték Antal Jánost is, a népszerű munkásvezért, akit a forradalom napjaiban megválasztották a munkástanács elnökének. Egyik délután kiállt a városi művelődési ház erkélyére és beszédet mondott a téren összegyűlt tömegnek. Egykor

a szociáldemokrata párt helyi vezetője volt, s ellenezte a szocdem és a kommunista párt egyesülését. 1950-től három évig a recski kényszermunkatáborban raboskodott.

Kóródi Ferenc egyik fiatal munkatársa, Bátki Simon is a megtorlás áldozata lett. Hét év börtönre ítélték, mert nemzetőr volt a forradalom idején. Volt olyan fiatal, akinél azt várták, hogy betöltse a 18. évét, s majd akkor akasztják fel. A városi kórház sebész főorvosa fél éves internálásban volt Pesten, a Mosonyi úti rabkórházban, noha a forradalom napjaiban ávós tisztet is befektetett a kórházba, hogy ne essen bántódásuk. Az volt a vád ellene, hogy az „ellenforradalmárokat” gyógyította.

Ferencet valaki megvádolta a gyárban, hogy ő is részt vett az októberi eseményekben, amikor három ávóst felkötötték a gesztenyefára a Szabadság téren, a Magyar-Szovjet Barátság Háza előtt. Behívták kihallgatásra. Vágó Balázs, a pufajkások parancsnoka, nagyüzemi pártbizottság egykori szervező titkára faggatta.

- Maga is ott volt az akasztásoknál – mondta Vágó. - Ne tagadja, rajta van a fényképeken.

- Akkor volt a műszakváltás. Éppen kijöttem a gyárkapun. És velem együtt még több száz ember. Rögtön hazamentem.

- Akkor is látnia kellett, hogy ki mit csinált!

- Nem nagyon nézelődtem.

- Felismeri ezeket az embereket? – mutatott egy fényképet Vágó.

Kóródi hosszasan nézegette, mintha törné a fejét, ki kicsoda? Rögtön ráismert egy-két alakra, akik a felkötött ÁVH-sok mellett álltak, de nem nevezte meg őket.

- Ezek vidékiek lehetnek... - mondta.

- Erőltesse meg jobban a memóriáját!

- Nem ismerem őket.

- Na, jó! Ne raboljuk egymás idejét. Most az egyszer még elmehet. Csak nehogy kiderüljön magáról is valami...

Vágó intett az őrnök, az kikísérte Ferencet a bejáratig. A férfi remegett az idegességtől, s csak lassan nyugodott meg. Amikor ő a műszak végeztével, délután

fél háromkor kilépett a gyárkapun, a vadgesztenye fa ágán már ott lógott a három áldozat. Láta, hogy egy kövér, barna kalapos férfi, az üzemi újság fotósa, a báméskodókat is lefényképezi. Lehet, hogy ő is látható valamelyik képen?

Az országban néhány nap alatt letartóztattak 6300 embert, s közülük 860-at vonaton az ungvári és a sztriji börtönbe vittek. Köztük 14-17 éves kamaszokat és lányokat, s a forradalmi tanácsok 219 tagját. Először a különleges KGB-tisztek hallgatták ki őket, tolmácsok segítségével. Orosz nyelvű jegyzőkönyvek készültek.

Az orosz állambiztonsági szervek a magyar karhatalom segítségével folytatták a felkelők és ellenállók letartóztatását, és a lakosságnál lévő fegyverek összegyűjtését. Az elfoglalt településeken katonai igazgatást vezettek be.

Ferenc unokatestvére, Molnár Elemér mozdonyvezető volt, s hozta a hírt, a lefogott embereket zárt marha vagonokban viszik át a határon Ungvárra. Néhányan úgy adtak életjelet magukról, hogy kis cédulákat dobáltak ki az állomásokon. Azt írták, hogy Szibériába, munkatáborokba hurcolják őket. Ugyanúgy, mint a háború idején.

Egymást érték a rémhírek. Azt beszélték, hogy hamarosan kivonulnak az oroszok, s Eisenhower amerikai elnök ENSZ-csapatokat küld az országba. S hogy lesznek pártok, parasztpárt és polgári párt, s közös listán indulnak majd a választáson. Azt is rebesgették, hogy Kádár János koalíciós kormányt alakít. Másnap azt, hogy Kádár eltűnt Budapestről, harmadnap már azt, hogy megőrült.

Nem lehetett tudni, mit higgyen el az ember, mit ne?

Voltak, akik bíztak Kádárban, mondván, ő is megjárta Rákosi börtöneit, s állítólag az ávosok letépték mind a tíz körmét. Nem lehet olyan gonosz, mint a régi rendszer emberei voltak. Feledésbe merült, hogy 1948-ban belügyminiszterként ő hozta létre az önálló, kibővített hatáskörű ÁVH-t. Az általa megalakított terrorszervezet emberei 1951-ben őt is letartóztatták. 1954-ig börtönben volt.

Miklós az erdőszet irodájában beszélgetett az idős Jenő bácsival, amikor egyre erősödő morajlás rázta meg szűk utcát. Hamarosan feltűnt egy szovjet harckocsi

oszlop. Miklós meg akarta nézni a tankokat, s az ablak üvegéhez nyomta a homlokát, de így sem látott jól. Ki akarta nyitni az ablakot.

- Ne nyisd ki! – szólt rá Jenő bácsi. – Gyere el az ablakból!

A fiú hátrafordult az öreg felé. Az barna kordbársony zakóban, könyökvédőben ült az asztalnál. Az arca eltorzult, fekete pamacs bajuszát igazgatta.

- Feküdj! – kiáltotta, és letérdelt az asztal mögé, a fejét is behúzta.

Rázkódott a kicsiny, öreg ház, az ajtófélfák körül lehullott a falról a vakolat. A tankok dübörgése lassan elhalkult. Jenő bácsi felállt, az arca elkékült, s remegett.

– Ha kinyitod az ablakot, azt hihetik, hogy rájuk akarunk lőni – mondta szelíden.
– S mielőtt bármit tennél, tüzelnek. Én ismerem őket.

Jenő bácsi Kassáról, a Csehszlovákiához tartozó régi magyar városból jött ide a háború után. Azt mondta, ő is részt vette a harcokban. Hogy milyen harcokban, arról nem beszélt.

- Adjunk hálát Istennek, hogy nem lett semmi bajunk – mondta.

Ferenc az első novemberi fagyok idején kiment az erdőre. Fátyolos, szürkés köd ült a mezőn, s a völgyekbe éjjel belopózott a dér. Az erdők rozsdaszínűek voltak, a bükkösök aranyló lombja alatt a kecskerágó fürtjei piroslottak. Ördögszekeret kergetett a szél. Lenn, ahol a patak csordogált, egy őzcsapat legelészett. Békésnek mutatkozott a táj.

Ment tovább. Hamarosan a Nagy völgy hideg, északi nyúlványán bóklászott. A hegytetőről rá lehetett látni a völgyben nyugvó kis településre, Velkenyére. Most Csehszlovákiához tartozott. A háború után innen, a színmagyar faluból jöttek át hozzájuk éjszakánként a csempészek, hátukon a batyuval, s hozták a meleg mamuszokat, tornacipőt, labdát a gyerekeknek, s vitték a zsírt, sonkát, szalonnát... Nappal aludtak, és sötétedés után indultak vissza, amikor már nem járt a határban senki...

Ferenc szívesen leballagott volna a közeli házakhoz, megkeresi az ismerősöket. De nem lehet. Ha odaát valaki feljeleníti, elfogják, s lecsukják a határsértés miatt.